

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת דברים (חזון) תשפ"ב לפ"ק

בקמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ש"ח

למעלה גם בזמן הגלות, כי היא קביעה וקיימא, ובימי החול כביכול גם הקב"ה בגלות על דרך (תהלים צא-טו) עמו אנכי בצרה, אם כן כשבא יום שבת קודש יש לו להשי"ת שמחה גדולה שנעשה היחוד ויוצא מהגלות. אבל בזמן שבית המקדש היה קיים היה היחוד נעשה גם בחול, אלא בשבת היה היחוד גדול במעלה יותר, אם כן לא היה שמחה להשי"ת כל כך. וזה פירוש 'או' בזמן הגלות ירצה הארץ את שבתותיה, הם השבתים, המה לרצון לפני הקב"ה בשמחה גדולה. כמו שאומרים (פיוט לכה דודי) רב לך שבת בעמק הבכא, ימי המצרים בין י"ז בתמוז לתשעה באב המה עמק הבכא, ואז רב לך שבת, יום השבת קודש בימי המצרים הוא יותר גדול מכל ימות השנה, מפני שבימי החול גדול הצער, לכן בשבת קודש נתרבה השמחה למעלה ע"ש.

ואם כן בזמן הגלות, שבת זה, שבת חזון, עדיפא מכל שבתות השנה, ששמחת היחוד היא ביתר שאת מכל השבתות, ומתבטלים הדינים. [וכן כתוב בייטב לב בפרשתנו, דכמו דבשבת לעת מנחה, כיון דבחול באותו זמן שולטים דינים, ומכח קדושת שבת רחמים וחסדים גוברים, נעשה רעוא דרעיון, כמו כן בשבת זה, שבימות החול שליטת הסטרא אחרא, ובשבת לבל יהיה להם שום אחיזה, גוברים רחמים וחסדים גדולים ע"ש]. ועל כן סבירא ליה לרבי דיש לעקור התענית של תשעה באב שחל בשבת, כי אין צריכין להמתיק הדינים בו על ידי התענית.

והטעם שחכמים לא הודו לו, יש לומר, דאיתא בגמרא (תענית כט.) בשבעה נכנסו נכרים להיכל, ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר (ירמיה וד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן, אתחלתא דפורענותא עדיפא ע"כ. ואם כן שריפת בית מקדשינו היה שני ימים, בתשעה ובעשירי, ושניהם הם יום חובה, אלא שאנו מתענים ביום תשעה שבו התחיל הפורענות. אבל כאשר חל תשיעי בשבת, אם כי בו ביום כל דינים מתעברים, מכל מקום גם העשירי הוא יום חובה, וכיון שלא התענו בתשיעי יש להתענות בעשירי.

ובטעמא דרבנן שלא הודו לו, יש לומר על פי מה שכתוב בתשובות חתם סופר (או"ח סימן לג, ויו"ד סימן רלג) דלכן לא קבעו התענית על יום העשירי שבו נשרף רובו של מקדש, דאמרין (עבודה זרה נב:) דקרא אשכח ודרש דכתיב (יחזקאל זכב) ובאו בה פריצים וחללוהו, דכשנכנסו האויבים להיכל יצאה קדושת המקדש לחולין, ואם כן שריפת בית 'מקדשינו' היתה רק בתשיעי, כי אחר שהציתו בה האש יצאה לחולין, ואין לה קדושת המקדש. ואם כן אין חיוב תענית רק על יום התשיעי, כי יום העשירי אינו יום חובה.

ויש להוסיף עוד, דמבואר בזה"ק (ח"ב רמ:) שכל האבנים ויסודות בית המקדש ושל ירושלים לא נשרפו ולא נחרבו, אלא הכל

בגמרא (מגילה ה:) ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל להיות בשבת, אמר הואיל ונדחה ידחה, ולא הודו לו חכמים ע"כ. ונראה בביאורו, דהנה טעם התענית שחיבו הנביאים צום הרביעי וצום החמישי וכו', מבואר ברמב"ם (ה' תענית ה-א) דהוא כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון הדברים אלו נשוב להיטיב כמו שנאמר (ויקרא כו-מ) והתודו את עונם ואת עון אבותם וכו' ע"ש.

אך יש לומר בזה עוד, על פי מה שכתוב בבני יששכר (כסלו ד-ח) בנוסח הברכה שעשה נסים לאבותינו בימים ההם 'בזמן הזה', כי בכל שנה ושנה בבוא אותו היום שנעשה ישועה לישראל אין זה רק לשעה, אלא מתגלה האור הנערב ההוא לפעול ישועות בקרב הארץ. ומה שעשה נסים לאבותינו 'בימים ההם', מתגלה האור ההוא גם 'בזמן הזה'. וזהו שאמרו (מגילה יז) הקורא את המגילה למפרע לא יצא, שאינו מאמין שהתגלות זו מתחדש בכל שנה, והוא קורא למפרע, מעשה שהיה, לא יצא ידי חובתו ע"כ.

והנה אמרו (תענית כט.) מגלגלין זכות ליום זכאי, וחובה ליום חייב ע"ש. הרי לנו כי ביום שירדה פורענות לעולם, יום חייב, מתעוררים הדינים למעלה בבוא אותו היום שמגלגלין בו עוד חובה. ולכן אמרו (שם) שחורבן בית שני היה גם כן בתשעה באב, שגלגלו אותו ליום חייב, שחורבן בית ראשון היה בתשעה באב, ואם כן מידי שנה בשנה יוכל להתעורר דינים ביום תשעה באב, אשר בו שפך ה' את חמתו על עם בית ה' זה כאלפיים שנה. ועל כן אנו יושבים בתענית ביום הזה להמתיק את הדינים, ולכבוש את הדין. ועל דרך שאמרו (שבת יא.) יפה תענית לחלום כאש לנעורת ע"ש. ולכן גורו הנביאים התעניתים ביום שאירעו בו לישראל צרה, שמגלגלין חובה ליום חייב.

אמנם כשחל יום ההוא בשבת, אשר כל דינין מתעברין מינה (זוה"ק ח"ב קלה:), הרי נמתקין הדינים כד עייל שבתא, ולכן ביקש רבי לעקור תענית תשעה באב שחל בשבת, כי אין צריכין להמתיק הדינים כשחל בשבת, שהם נמתקין מאליהן. ולא עוד, אלא שמצינו דבשבת בעת מנחה היא רעוא דרעיון (שם ח"ב פח:), כי בזמן מנחה בכל יום מתעוררין הדינים (שם ח"א רל), וכיון שהשבת מבטל הדין, הרי העת רצון של זמן מנחה עדיפי ביותר מכל השבת, והוי רעוא דרעיון.

ועל דרך זה יש בשבתות של ימי המצרים ביתר שאת, וכמבואר בתפארת שלמה בפרשתנו, לפרש הכתוב (ויקרא כו-לד) אז ירצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה וגו', אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה, שבא להורות גדול מעלת יום השבת בזמן הגלות, כשבא יום השבת יש שמחה לפני השי"ת ב"ה יותר מבזמן שבת המקדש היה קיים, משום דבשבת קודש נעשה היחוד

נגנו. והשדים הביאו אבנים אחרות והם נשרפו כדי לסתום עיניו של טיטוס. ואף על פי שהלכו והחריבו המקדש, כל זה היה למראית עין שיחשבו שהחריבו המקדש. וכשיחזור הקב"ה ויבנהו באותם האבנים ובאותם היסודות, יהיה בצורתו הקודמת בלי כל חסרון, שלא יחסר כלום מה שהרסו (הובא בלקוט מעם לועז פרשת ואתחנן דף רצה). וזה לשונו, תא חזי אינון אבנין דיסודי ציון וירושלים ח"ו דשליטו עלייהו שאר עמיין, ולא אוקדו לון ולא אתוקדון, אלא כלהו אתגניזו, וגניזו לון קוב"ה וכל אינון יסודי ביתא קדישא כלהו אתגניזו ולא אתאבידו מינייהו אפילו חד. וכד יהדר קוב"ה ויוקים לה לירושלים על אתריה, אינון יסודי אבנין קדמאי יהדרון לאתרייהו וכו'. וכדין יחמי כל אבנין וכל יסודי ירושלים מתקנן על אתרייהו דלא שליטו בהו שאר עמיין, וכל אינון אבנין יקרין אחרנין וכל אינון בנייני אבנין כלהו קיימי על קיומיהו, וכדין (ישעיה נב-ח) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון וכו' ע"ש. (ועיין בשמן ראש חלק ראשון השלם פ' בהר תקטז). ועל זה נאמר (איכה ב-ט) טבעו בארץ שעריה, שלא נשרף המקדש אלא טבעו בארץ עד יום הפקידה. ואם כן נטילת בית המקדש מאתנו היתה רק ביום התשיעי, ומה שהיה שורף בתשיעי ובעשירי אין זה אלא דמיון למראית העין.

*

והנה הנביא ירמיה מקונן על החורבן ואומר, מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה, על מה אבדה הארץ, נצתה כמדבר מבלי עובר, ויאמר ה' על עזבם את תורתו אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה (יז-ט). ובגמרא (נדרים פא.) דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב ויאמר ה' על עזבם את תורתו וגו', ופריך היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה, אמר רב יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה ע"כ. והיא פליאה, איך לא ידעו סיבת החורבן, הלא בית ראשון נחרבה בשביל עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים שהיה ביניהם (יומא ט), עונות גלויות ומפורסמות. ואמרו (שם) ראשונים 'שנתגלו' עונם נתגלה קיצם [לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם (ירמיה כט-ג)]. ואיך יתכן שלא פירושה החכמים והנביאים. וגם התשובה מאת ה' פליאה, וכי בגלל ביטול מצות עשה של ברכת התורה מגיע עונש כזה. וגם למה דקדק לומר שלא ברכו בתורה 'תחלה', הלא כל ברכה מברכין עובר לעשייתן (פסחים ז:), ודי באמרו שלא ברכו בתורה.

ונראה דתמיהתם היתה על זה גופא, איך יתכן שנתהוה ירידה כזו בכלל ישראל, כאשר בית המקדש קיים לפנינו, שיתדררו כל כך עד שיחטאו בשלש עבירות החמורות בלי שום בושה, וראשונים שנתגלה עונם, מהו הסיבה שבאו לידי מצב כזה שיחטאו בעונות כאלו שהביאו לחורבן הארץ. ודבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירושוהו.

ובא הקב"ה בעצמו ופירשו, על עזבם את תורתו, כח היצר הרע גדול מאד לפתות האדם, ואת נורא ואנא ישראל (קידושין פא.). ואדרבה כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו (סוכה נב.). ואין שום עצה לכבוש את יצרו אלא בלימוד התורה, להיות דבוק כל כולו בתורה. וכמאמרם (קידושין ל:) הקב"ה אמר להם לישראל, בני, בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו שנאמר (בראשית ד-ז) הלא אם תטיב שאת, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חטאת רובץ, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו כן שנאמר ואליך תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו שנאמר ואתה תמשל בו. תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך ממול זה משכחו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפרץ, שנאמר (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע, אם אבן הוא נימוח, שנאמר (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים, ואומר (איוב יד-ט) אבנים שחקו מים ע"כ. וזהו שהשיב ה' 'על עזבם את תורתו אשר נתתי לפניהם', וכלי לימוד תורה יכולים להתדרדר עד

הדיוטא התחתונה, כי כח היצר עצומה מאד, עד שעמרם חסידא היה צועק נורא בי עמרם (קידושין פא.), וכיון שעזבו עסק התורה באו אותו הדור להעבירות החמורות ביותר.

אמנם ה' הוסיף, על עזבם את תורתו 'ולא הלכו בה'. כי בודאי גם אותו הדור היו לומדים תורה, ומקיימים המצוה החשובה אשר תלמוד תורה כנגד כולם. אך אין התורה תבלין נגד היצר הרע רק כאשר שקועים בתורה, שמהרהר כל היום בתורתו שלמד, אז תורתו הוא כתרס נגד יצרו. ולא די שעסוק בלימודו בשעה שיושב בבית המדרש, אלא גם בהליכתו משם יטול עמו תורתו, לעיין במה שלמד, ולחזור על לימודו. ומצינו בקרא, אם בחוקותי תלכו וגו' (ויקרא כג-ג), וברש"י שתהיו עמלים בתורה ע"כ. כי מי שתורתו אינו שטחי אלא הוא עמל בתורתו בעיונו ובחזרתו, הוא עוסק בתורה גם בעת הילוכו אחר שעזב את בית המדרש שכל מעיינו היא בתורה, וכיון שאמר אם בחוקותי 'תלכו', אין זה אלא במי שעמל בתורה.

וזהו שאמר ה' כי סיבת ההתדררות של עם ישראל היתה בשביל עזבם את תורתו, ולא היה להם התבלין נגד היצר הרע. ופירש דבריו, שהגם שהיו לומדים תורה, מכל מקום 'לא הלכו בה', כאשר עזבו את בית המדרש לא היה הילוכם משום בהרהורי תורה, על כן לא הועילה תורתם להצילם ממצורם. וכמו שכתוב ברמב"ם (ה' איסורי ביאה כב-כא) יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה-ט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת, באהבתה תשגה תמיד.

אמנם לבוא לידי מדה זו צריכה התורה להיות חביבה עליו, וכמו שנאמר (שמות יט-א) ביום הזה באו מדבר סיני, וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו ע"כ. וכן נאמר (דברים כו-טז) היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים האלה, וברש"י בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאילו בו ביום נצטוו עליהם ע"כ. וכן דרשו (עירובין נד:) למה נמשלה דברי תורה לאילת, לומר לך מה אילה רחמה צר וחביבה על בועלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, אף דברי תורה חביבין על לומדיהן כל שעה ושעה כשעה ראשונה ע"כ. ואז באהבתה תשגה בה, והוא דבוק בתורה כל שעה. וכאשר התאונן ה' על עזבם את תורתו ולא הלכו בה, שהגם שהיו לומדים תורה, מכל מקום לא הלכו תמיד עמה, הוסיפו לבאר סיבת הדבר, מפני שלא ברכו בתורה 'תחלה', שחטרה היתה מהם מדה זו להיות התורה חדשה אצלם, כאילו היום ניתנה ומתחילין כעת בתחלה, אלא היתה אצלם כדיוטגמא ישנה, ועל כן לא הלכו בה, להרחיב דעתם בחכמת התורה בכל שעה ושעה כשעה ראשונה. כי התורה תבלין כאשר לימודו הוא בחשק ובשמחה, כאילו היום קבלה מסיני, והיום הוא התחלתו בעסק התורה, והם לא בירכו בתורה תחלה, לברך ולהודות כאשר היום הוא מקבלה מחדש, ועל זה הוכיחה התורה (דברים כה-מז) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

*

והנה חורבן בית שני אמרו חז"ל (יומא ט) שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים, מפני מה חרב, מפני שהיתה בה שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גילוי עריות שפיכות דמים ע"ש. וכל דור שאינו נבנה בית המקדש בימיו מעלין עליו כאלו הוא החריבו (ירושלמי יומא א-א), דכיון שלא נבנה בימיו, הרי זה לסימן שעדיין לא תיקנו אותו חטא, ועדיין השטן מרקד בינינו. וזה לנו קרוב מאד לאלפיים שנה מעת חורבנו, והגם כי אי אפשר לנו לתקן העולם, אבל כל אחד ואחד לעצמו מוטל עליו להתבונן כמה הוא לקוי במדה זו, של קנאה ושנאה ועין רע לאחרים, ואז נוכח שישב ה' את שיבת ציון במהרה בימינו בביאת בן דוד בב"א.

הגליון הזה נתגבש על ידי

מחבר' ר' יהונתן אליעזר ברח"ב כ"ץ היו לרגל השמחה השרויה במעונת בהולדת בנו למול מצב	מחבר' ר' ברוך אברהם לעפקאוויטש היו לרגל השמחה השרויה במעונת בהולדת בנו למול מצב	מחבר' ר' אברהם שמואל זינגער היו לרגל השמחה השרויה במעונת בהולדת בנו למול מצב	מחבר' ר' יוחנן אליעזר ברח"ב כ"ץ היו לרגל השמחה השרויה במעונת בהולדת בנו למול מצב
---	---	--	--